

Лаппо Виолетта Валериевна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и психологии Коломыйского учебно-научного института Государственного высшего учебного заведения “Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника”

Lappo Violetta, Associate Professor of Department of Pedagogy and Psychology of Kolomyia Educational Scientific Institute of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, PhD in Pedagogy

УДК 373.2.091.313:398.21

*О.М. Литвишко,
м. Переяслав-Хмельницький*

КАЗКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ ЗАНЯТЬ

У статті проаналізовано як українські народні, так і авторські казки, які використовуються вихователями під час проведення інтегрованих занять в дошкільних навчальних закладах. Наведено приклади прислів'їв, приказок, загадок, які можна використати, підбравши тематично до тієї чи іншої казки. Зазначено, що сім'я і дошкільний навчальний заклад – це два інститути розвитку дитини, які формують основи соціальної компетентності дошкільника, мають великий вплив на розвиток свідомості, світосприйняття, навичок поведінки у сучасному суспільстві.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, інтегровані заняття, казка, соціалізація, соціальна компетентність, дошкільний навчальний заклад, вихователі.

Дошкільний навчальний заклад відіграє важливу роль у житті дитини, формуванні її світосприйняття та світогляду, навичок поведінки у сучасному суспільстві, привчання до елементарних правил гігієни та соціалізації особистості. У ньому дитина знайомиться з однолітками, вчиться товаришувати, ділитися іграшками, грати в різні рухливі ігри, бере участь у різноманітних спортивних і святкових заходах, які проводять вихователі, прагне бути самостійною, відповідальною, дисциплінованою. Плануючи проведення інтегрованих занять з суспільного довкілля, природи, народознавства, математики, малювання, ліплення, музики, вихователі досить часто для їх змістового наповнення використовують казку, яка має

позитивний вплив на формування особистості дошкільника. Завдяки їй дитина пізнає навколишній світ, знайомиться з соціальними ролями дорослих в сім'ї, вчиться поважати старших та допомагати їм в усьому. Діти дошкільного віку також досить охоче граються в різні сюжетно-рольові, дидактичні, театралізовані ігри, основу яких становить казка.

Питання соціальної компетентності у наш час набуває все більшої актуальності і на сьогоднішній день цю проблему досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, серед них можна виокремити А. Богуш, Л. Божович, Т. Величко, І. Рогальську-Яблонську, О. Шишову, С. Якобсона, А. Флієр та інших.

А. Флієр соціальну компетентність розглядає як, “той умовно достатній ступінь соціалізованості й інкультурованості індивіда в суспільстві проживання, який дає йому змогу вільно розуміти, використовувати і варіативно інтерпретувати всю сукупність повсякденних (неспеціалізованих) знань, а почасти і спеціалізованих, але які ввійшли у вжиток, і які складають норму загальносоціальної ерудованості людини в даному середовищі, суму правил, зразків, законів, звичаїв, заборон, етикетних настанов і інших регуляторів поведінки, вербальних і невербальних мов комунікації, систему загальноприйнятих символів, світоглядних засад, ідеологічних і ціннісних орієнтацій” [7, с. 152].

Т. Величко щодо формування соціальної компетентності дошкільників стверджує, що це процес “особистісного розвитку дитини, в якому формування, зміна, інтеграція її компонентів веде до вищої цілісності” [1, с. 108]. На її думку соціальна компетентність, це “найважливіша складова у формуванні особистості, тому що вона є регулятором взаємин між дітьми, проникає в усі сфери життя, формує свідомість і визначає поведінку дитини, формує цінності у дітей” [там само, с. 108].

Сучасна дослідниця Шишова О.М. соціальну компетентність у дошкільному віці характеризує таким чином: “це – відповідна інтеграція знань, умінь і ставлень, які планомірно, цілеспрямовано та систематично розвиває під час виховання та навчання, що забезпечує оптимальну адаптацію до школи” [9, с. 40].

У своєму дисертаційному дослідженні вчена визначила зміст компонентів (аспектів) соціальної компетентності, які охоплюють:

- знання, що є результатом духовної та практичної діяльності людей, які виражені у системі фактів, уявлень, правил, законів і теорій;
- уміння належно виконувати певні дії (дитина розвивається за допомогою вправ) та створення можливостей виконання цих дій не лише в звичних, а й у змінних умовах;
- ставлення, іншими словами стійке емоційне налаштування дитини старшого дошкільного віку, яке проявляється в діянні та відображає значення явищ, що пов'язані з потребами та мотивами [там само, с. 40].

У дошкільних навчальних закладах є найдоцільнішим проведення інтегрованих занять, які позитивно впливають на розвиток, виховання та навчання дитини.

Н. Гавриш термін “інтегроване заняття” трактує, як “заняття, спрямоване на розкриття цілісної сутності певної теми засобами різних видів діяльності, що об'єднуються в широкому інформаційно-предметному полі заняття” [2]. Дослідниця стверджує, що інтегроване заняття передбачає “об'єднання знань з різних галузей та різних видів діяльності, що є природнішим для синкретичної природи дошкільника, проте в кожному разі об'єднання відбувається по-різному: з проникненням елементів однієї діяльності в іншу, коли межі такого об'єднання розмиті” [там само].

Під поняттям “інтегроване заняття” ми розуміємо заняття, яке поєднує в собі різні види діяльності та може містити елементи математики, малювання, ліплення, аплікації, художньої літератури, розвитку мовлення, народознавства, природи, ознайомлення з суспільним довкіллям. Враховуючи, що провідною діяльністю дитини дошкільного віку є гра, вихователь під час проведення інтегрованого заняття має широку можливість використовувати різноманітні ігри: дидактичні, сюжетно-рольові, театралізовані. Проведення інтегрованих занять займає вагоме місце в інтелектуальному розвитку дошкільника, який як цілісна система включає в себе різноманітні компоненти, завдяки чому відбувається соціалізація дитини в просторі, формуються основи соціальної компетентності дітей дошкільного віку.

Метою статті є аналіз різних за жанровими особливостями казок, які використовуються вихователями у щоденному житті вихованців дошкільного навчального закладу.

Соціалізація особистості відбувається протягом всього життя людини. І. Рогальська-Яблонська під соціалізацією особистості розуміє “складний і багатогранний процес, який поєднує педагогічні і соціальні впливи, цілеспрямовані та стихійні, безпосередні та опосередковані. Дитина народжується як біосоціальна істота, що само по собі вже є феноменом природи” [5, с. 292].

С. Русова вважала, що те оточення, в якому живе та виховується дитина, має досить великий вплив на неї, формує світогляд та моральні цінності, так як в оточенні діти “переймають усе, у чому бачать якийсь інтерес, переймають і добре, і зле, красне й іншого разу бридке. Через те й треба, щоб вони у своєму оточенні бачили найбільше добра і краси” [6, с. 33].

Таки чином, основи соціальної компетентності дитини починають формуватися ще в сім’ї, де процес виховання та соціалізації здійснюється безпосередньо батьками. Дошкільний навчальний заклад також відіграє досить важливу роль у формуванні різнобічно розвиненої особистості дошкільника. Тому беззаперечно необхідна взаємодія цих двох інститутів соціалізації дитини, без чого неможливо виховувати гідних громадян нашої держави, здійснювати гармонійний вплив на дитячий світогляд, усталення основних рис характеру дошкільника.

До структури соціальної компетентності можна віднести знання, вміння, навички, яких дитина набуває протягом певного періоду свого розвитку і застосовує у своєму подальшому житті. Також дошкільники засвоюють соціальний досвід, який є невід’ємною складовою соціальної компетентності.

У період дошкільного дитинства дитина знайомиться з оточуючим світом, набуває вміння мати на все навколишнє свою власну точку зору, наслідує старших, прагне в усьому їх копіювати, засвоює певні соціальні ролі, норми та правила поведінки з вихователями та однолітками в соціумі, вчиться бути ввічливим, добросовісним, пунктуальним тобто соціалізується. Дошкільник стає все більш самостійним, коли вчиться самостійно одягатися, слідувати за своїм зовнішнім виглядом, доглядати за чистотою свого тіла, що є невід’ємною

складовою життєвої компетентності, яка, на нашу думку, входить у поняття “соціальна компетентність”.

Український народ має свою культуру, звичаї, традиції, вірування, які передавалися з покоління в покоління та збереглися і до нашого часу. Ми погоджуємося з думкою А. Могильного, який у своєму дослідженні зазначив, що “культура як сукупність продуктів і способів діяльності людини виступає принципово новим, над біологічним механізмом самоорганізації людського суспільства. Саме суспільно-культурне середовище у сукупності з іншими чинниками формує певний тип особистості. Що глибший зв’язок цього середовища з теорією та історією культури, то міцніше закріплюються в процесі формування особистості патріотичне і загальнолюдське начала. Сприймаючи культурні цінності, люди закріплюють і передають із покоління в покоління найглибинніші почуття, знання, норми поведінки” [4, с. 32].

Казка – це твір мистецтва, який складався, збагачувався, доповнювався різними поколіннями людей, збирався і передавався казкарями. У ній відображено як історичне минуле, так і сучасність, культурні цінності українського народу. Поняття культури та казки нерозривно пов’язані між собою, тому, що казка відображає культуру народу, яка формувалася століттями.

Найбільше дітям дошкільного віку подобаються казки про тварин, у сюжетних лініях яких прослідковується глибокий повчальний і філософський зміст. Тварини у цих казках знаходяться у певному соціальному оточенні, мають свої обов’язки, турбуються про членів сім’ї, розмовляють людською мовою, допомагають один одному, працюють у полі, тримають своє господарство, виховують дітей, тобто живуть повноцінним життям, таким саме як і людське суспільство. Отже, у казках про тварин бачимо віддзеркалення життя суспільства в цілому, з його звичаями і традиціями, моральними та релігійними переконаннями, історією і поглядами на майбутнє.

У наш час існує також величезна кількість написаних сучасними письменниками авторських казок, в яких відображено суспільний устрій держави в цілому.

У дошкільному дитинстві діти залюбки спостерігають за тваринами, піклуються про них, тому казкові герої у житті дошкільника мають великий вплив на формування світогляду, позитивних рис характеру і моральних якостей. Але дітям імпонують як позитивні, так і негативні герої улюблених казок, чи то їх екранізованого виразу – мультфільмів, тому варто на прикладі негативних героїв пояснювати, що саме не слід робити, як потрібно себе правильно поводити у тій чи іншій ситуації, як правильно прийняти рішення.

У старшому дошкільному віці діти досить охоче слухають соціально-побутові та чарівні казки. До соціально-побутових казок відносяться казки, “у яких події наближені до реальних подій з життя людей. Героями таких казок найчастіше є або члени родини (чоловік та жінка, батьки та діти), або представники різних соціальних верств (бідний і багатий, солдат і цар, кріпак і пан). У більшості соціально-побутових казок немає чарівних елементів, сюжет будується навколо надзвичайної винахідливості героя, уміння знаходити вихід у найскрутніших обставинах (“Мудра дівчина”, “Язиката Хвеська”)” [8, с. 6].

Чарівні казки, це такий різновид казок, “у яких якнайкраще збереглися обряди, звичаї та світогляд наших пращурів. Сюжет великої групи таких казок розгортається навколо героїчної боротьби головного персонажу над злими силами, що гнітять людей, тому такі казки називають також героїчними. Сили зла в таких казках мають понадприродне єство (відьма, злий чарівник, морський цар, змії, Кощії тощо), тому, щоб їх подолати, головному герою допомагають чарівні сили добра, або він ще й сам на додаток наділяється надприродними силами. Такі казки за своїм змістом є епічними, а за походженням – наслідують міфологічні уявлення народу про навколишній світ. Інша група чарівних казок розповідає про чарівне втручання добрих сил у життя знедоленого героя чи героїні. Головна ідея – хороша, добра, чесна людина завжди отримає допомогу, якщо збереже добре серце у будь-яких умовах” [3].

Наведемо кілька прикладів казок, які було б доречно використати під час проведення інтегрованих занять.

Українська народна казка “Півник і двоє мишенят” вчить допомагати батькам у повсякденній роботі, виховує почуття справедливості та поваги до інших. У сюжетній лінії цієї казки

чітко простежується тяжка робота людей, завдяки якій з пшеничного колоска на стіл потрапляє хліб. За допомогою казки дітей потрібно познайомити з працею трактористів, комбайнерів, пекарів, пояснити, що для того, щоб на столі був хліб потрібно виорати землю, посіяти зерно тракторами, змолотити збіжжя комбайнами, відвезти зерно на елеватор, де його сушать, з елеватора на млин, де мелють муку, яку потім пекарі використовують для випікання різних хлібобулочних виробів. Якщо у місті чи селі неподалік від дошкільного навчального закладу є млин чи пекарня, то дітей потрібно обов'язково повести на екскурсію, для того, щоб вони на власні очі побачили, як робиться мука або як на хлібозаводі з муки роблять тісто та випікають запашний хліб. Це дозволяє дітям зрозуміти, наскільки тяжко працюють їхні батьки та інші люди для того, щоб в країні були різні продукти харчування, які і забезпечують рівень життя різних верств населення. Також на занятті вихователь повинен пояснити, що не можна лише гратися та байдикувати, для того, щоб мати їжу на столі, потрібно щоденно працювати, а лінощі та пустощі у житті не принесуть добробут у сім'ю. Лише завдяки праці дорослі заробляють кошти для того, щоб придбати для членів родини продукти харчування, одяг, іграшки та інші необхідні речі.

На занятті можна використати прислів'я та приказки “Хто не робить, той не їсть”, “Без труда нема плода”, “Бджола мала, а й та працює”, пояснивши дітям значення кожної з них, а також підібрати відповідно до тематики загадки, наприклад:

*Виріс у полі на добрій землі,
місце почесне зайняв на столі (хліб);
Море безкрає
Золотом сяє,
Котить поволі
Хвилі шовкові (пшеничне поле);
З поля зжинають,
У млині перетирають,
В печі гублять,
Клянуться, що люблять (хліб).*

На інтегрованому занятті з використанням казки “Півник і двоє мишенят”, вихователь має всі можливості розвивати

математичні вміння вихованців: порахувати, скільки зерна можна отримати під час збирання врожаю, скільки можна змолоти муки і спекти хліба. Також діти мають змогу відповісти на запитання: “Чи можна спекти хлібину з одного колоска?”

Знайомлячись з працею дорослих за допомогою сюжету цієї казки, дитина певною мірою соціалізується, вчиться розрізняти різні професії, розуміє їх призначення у сучасному суспільстві, тобто у дошкільника формуються основи соціальної компетентності.

Логічним завершенням такого заняття є заключна бесіда за змістом прочитаного твору. Для того, щоб діти краще усвідомили і зрозуміли зміст самого твору, збільшили свій словниковий запас новою лексикою, засвоїли моральні норми поведінки вихователь може поставити такі елементарні запитання як: “Діти, чи сподобалася вам казка? Яких позитивних героїв ви можете назвати? На кого з героїв ви хотіли б бути схожими?”

Авторська казка Н. Забіли “Зайчикова хатка” вчить не залишати менших і слабших в біді, вчасно прийти на допомогу, а допомогти можуть не лише сильні і могутні, але й набагато слабші. Головним є те, що той, хто допомагає, може відстояти і себе, і інших. Також дітям потрібно пояснити, що свій добробут треба створювати самому, а не заздрити чужим надбанням. До здійснення своєї мрії, важливої справи слід ставитись уважно, відповідально, з ретельним плануванням. Якщо і будувати хатку, то використовувати такий міцний матеріал, з якого хатка не розтане, не розсиплеться, щоб потім не залишитися без даху над головою і не шукати собі житло. За допомогою цієї казки дітям пояснюється, з яких саме матеріалів будівельники споруджують багатоквартирні будинки, будинки та надвірні споруди, які знаходяться у приватному секторі. Доречним буде попросити дітей, щоб вони дізналися вдома у своїх батьків, з чого побудовані будинки, в яких вони мешкають.

Завдяки цьому твору діти також знайомляться з основами природознавства: тваринами, порами року, а також з моральними категоріями “доброта”, “дружба”, “взаємодопомога”, “підтримка”. Таким чином у дітей відбувається процес адаптації та пристосування до навколишнього середовища, на прикладі казкових героїв формуються навички та уміння поведіння в соціумі.

У казці “Снігуронька” Н. Забіла описує зиму, як холодну пору року з її завірюхами і снігопадами. Авторка на прикладі вигаданого казкового героя Снігуроньки, яку так захотіли зліпити баба з дідом пояснює, що сніговиків можна ліпити лише взимку, коли дуже багато снігу та холодно. Тільки взимку можна грати в сніжки, кататися на санках, спускатися з гір на лижах. Коли приходить весна, холод відступає і тане сніг, тануть і всі виліплені зі снігу скульптури. Сніг перетворюється на воду, яка зволожує землю. Вихователь пояснює дітям, що сніг – це також вода, але в іншому вигляді. На цьому занятті закладаються основи знань дітей про агрегатні стани води: твердий (сніг, лід), рідкий (рідини, власне вода), газоподібний (пар).

У цій казці також описані сімейні стосунки, де кожен член сім’ї має виконувати певні обов’язки. Діти вчать допомагати дорослим, прибирати житло, застеляти своє ліжко, мити посуд, за потреби принести води, прочистити заметені стежки.

Казкарка Н. Забіла досить ґрунтовно та яскраво описує дві пори року: зиму та весну. Під час проведення заняття до цих пір року варто підібрати прислів’я, приказки, загадки, намалювати разом з дітьми відповідні малюнки, з паперу вирізати сніжинки, зробити новорічні прикраси на ялинку, підібрати дидактичні та сюжетно-рольові ігри.

Використовуючи під час проведення заняття сучасну казку В. Нестайка “Про комарика Зюзю”, вихователь має змогу провести з дітьми сюжетно-рольову гру, в якій відтворює життя сучасного дитячого садка.

У своїй казці автор описує комариний дитсадок, наближений до звичайного дошкільного навчального закладу, який відвідують комашки, а не діти.

В образі комарика письменник змалював неслухняного і непосидючого дошколярика, який нікого не хотів слухати, і все робив по своєму і лише коли потрапив в небезпеку, зрозумів, що старших потрібно слухатися, а не робити те, що заманеться. Перебуваючи на прогулянці, потрібно дбати про особисту безпеку, не відходити далеко від вихователя, слухати його настанови, не порушувати правил поведінки. Ця казка має досить вагомий соціалізуючий вплив на особистість дитини, так як вчить правилам поведінки в суспільстві, на прогулянці, біля річки, в лісі, в парку. Беручи за основу дану казку, дітей можна навчити правил поведінки на дорозі, в інших людних

місцях, пояснити, що чужим та незнайомим людям не варто довіряти, тому, що можна потрапити в біду. Також у сюжетній лінії казки чітко простежуються ідея дружби і взаємодопомоги, які мають існувати в будь-якому колективі. Казка В. Нестайка “Про комарика Зюзю” вчить, що лише об’єднавши зусилля, простягнувши руку допомоги у складну хвилину, можна досягти певної мети, допомогти знайти вихід зі складної життєвої ситуації.

Отже, дослідивши проблему формування основ соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку, можемо стверджувати, що одним з найбільш ефективних шляхів формування позитивних рис характеру особистості дитини є казка.

Казка у житті дитини дошкільного віку активно впливає на формування свідомості, розвиток мовлення, збагачення словникового запасу, знайомство зі світом дорослого життя, з історичним минулим народу та з його сучасністю, навчає товаришувати з однолітками, поважати старших людей.

Так, як діти дошкільного віку повинні знати не лише про суспільне життя свого народу, а й знайомитися історією та сьогоденням різних народів світу, в подальших наших дослідженнях варто проаналізувати казки зарубіжних письменників для ознайомлення та порівняння звичаїв і традицій інших народів.

Література

1. Величко Т. Взаємодія дошкільного навчального закладу та сім’ї у формуванні соціальної компетентності дитини / Т. Величко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. – №2 (57), травень, 2017. – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2017. – С. 106–109.
2. Гавриш Н. Сучасне заняття: формальні, змістові та структурні ознаки // Н.В. Гавриш / [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://slovyanochka.at.ua/publ/suchasne_zanjattja_formalni_zmistovi_ta_strukturni_oznaki/1-1-0-5.
3. Казкар [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://kazkar.info/ua/char_vn_kazki/.
4. Могильний А.П. Культура і особистість: Монографія / А.П. Могильний. – К. : Вища шк., 2002. – 303 с.

5. Рогальська-Яблонська І.П. Педагогіка соціалізації: особливості патріотичного виховання дітей дошкільного віку // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред.: М. Т. Мартинюк]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – В. 2. – С. 290 – 297.
6. Русова С.Ф. Теорія і практика дошкільного виховання / С.Ф. Русова // Львів-Краків-Париж, 1993. – 127 с.
7. Флиер А.Я. Культурная компетентность личности: между проблемами образования и национальной политики / А.Я Флиер // Общественные науки и современность. – 2000. – №2. – С. 151-165.
8. Хрестоматія для читання. Твори для дітей 6 року життя / уклад. А.А. Ємець, О.М. Коваленко, О.В. Шапка. – Х. : Вид. група “Основа”, 2017. – 272 с.
9. Шишова О.М. Психолого-педагогічні чинники розвитку соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку: дис...канд. психол. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / О.М. Шишова, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2012. – 226 с.

Е.Н. Литвишко

Сказка как способ формирования социальной компетентности детей старшего дошкольного возраста во время проведения интегрированных занятий

Государственное высшее учебное заведение “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” (99 ул. Петропавловська, Переяслав-Хмельницький, Україна)

В статті проаналізовані як українські народні, так і авторські казки, які використовуються вихователями при проведенні інтегрованих занять в дошкільних навчальних закладах. Приведені приклади прислів'їв, приказок, загадок, які можна використовувати підібравши тематично до тієї чи іншої казки. Зазначено, що сім'я і дошкільне навчальне закладання – це два інститути розвитку дитини, які формують основи соціальної компетентності дошкільника, мають велике вплив на розвиток свідомості, морального виховання, навичок поведінки в сучасному суспільстві.

Ключевые слова: дети старшего дошкольного возраста, интегрированные занятия, сказка, социализация, социальная компетентность, дошкольное учебное заведение, воспитатели.

Lytyshko O.M.

Fairy Tale as a Means of Formation of Social Competence of Children of Senior Preschool Age at Integrated Lessons

Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University
(99, Petropavlovska Str., Pereiaslav-Khmelnytskiy, Ukraine)

The author analyzes both Ukrainian folk and author's fairy tales, which are developed by educators during integrated lessons in preschool educational institutions. Examples of proverbs, sayings, riddles, which can be used to pick up the topic in one or another fairy tale, are given. It is noted that family and preschool educational institution are two institutions of child development forming the basis of the social competence of a preschool child have a great influence on the development of consciousness, world perception, behavioral skills in modern society. The preschool educational institution plays a very important role in the child's life, formation of her worldview and outlook, the skills of behavior, basic rules of hygiene and general level of person's socialization. Children introduce themselves to peers, learn how to make friends, share toys, play various mobile games, take part in different sports and events conducted by educators, strive to be independent, responsible, disciplined. Carrying out integrated lessons in the social environment, nature, ethnology, mathematics, drawing, modeling, music educators are often taken as a basis a tale that has a positive effect on the formation of a fully developed preschooler. In the period of preschool childhood, children acquaint with the surrounding world, perceive everything around themselves from their own point of view, impart the elders, tend to copy them. That is a process of socialization. The author studies that the problem of formation of bases of social competence of children of the senior preschool age has been revealed through a fairy tale as a genre of oral folk art. As a result, fairy tales promote the formation of positive features of a child's character.

Keywords: children of the senior preschool age, integrated lessons, fairy tale, socialization, social competence, preschool educational institution, educators.

References

1. Velychko, T. (2017). Vzaemodiia doshkilnoho navchalnoho zakladu ta simi u formuvanni sotsialnoi kompetentnosti dytyny [Interaction of preschool educational institution and family

- in formation of social competence of the child]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky: Vol. 2 (57) (pp.106-109)*. Mykolaiv: MNU imeni V.O. Sukhomlynskoho.
2. Havrysh, N. Suchasne zanatta: formalni, zmistovi ta strukturni oznaky [Contemporary lesson: Formal, content and structural features]. Retrieved from http://slovyanochka.at.ua/publ/suchasne_zanjattja_formalni_zmistovi_ta_strukturni_oznaki/1-1-0-5.
  3. Kazkar [The storyteller]. Retrieved from http://kazkar.info/ua/char_vn_kazki/
  4. Mohylnyi, A. P. (2002). *Kultura i osobystist [Culture and personality]*. Kyiv: Vyshcha shkola.
  5. Rohalska-Yablonska, I. P. (2016). *Pedagogika sotsializatsii: osoblyvosti patriotychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku [Pedagogy of socialization: Peculiarities of patriotic education of children of preschool age]*. Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedagogichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny: Vol. 2 (pp. 290-297). Uman: FOP Zhovtyi O. O.
  6. Rusova, S. F. (1993). *Teoriia i praktyka doshkilnoho vykhovannia [Theory and practice of preschool education]*. Lviv-Krakiv-Paryzh.
  7. Flier, A. Ya. (2000). *Kulturnaia kompetentnost lichnosti: mezhdru problemamy obrazovaniia i natsionalnoi politiki [Cultural competence of a person: Between problems of education and national politics]*. *Obshchestvennye Nauki i Sovremennost*, 2, 151-165.
  8. Yemets, A. A., Kovalenko, O. M., & Shapka, O. V. (Eds.). (2017). *Khrestomatiia dlia chytannia. Tvory dlia ditei 6 roku zhyttia [Collection of stories for reading. Texts for children of 6-year-old]*. Kharkiv: Vyd. ghrupa "Osnova".
  9. Shyshova, O. M. (2012). *Psykholoho-pedagogichni chynnyky rozvytku sotsialnoi kompetentnosti ditei starshoho doshkilnoho viku [Psychological and pedagogical factors of development of social competence of children of senior preschool age]*. (Doctoral dissertation, Kyiv).

Литвишко Олена Миколаївна, викладач кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти Державного вищого навчального закладу "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"

Литвишко Елена Николаевна, преподаватель кафедры психологии и педагогики дошкольного образования Государственного высшего учебного заведения “Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды”

Olena Lytvyshko, Lecturer of Department of Psychology and Preschool Education of Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University

УДК 37.013.42:374

О. В. Литовченко, м. Київ

СУЧАСНИЙ ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО НАПРЯМУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Матеріали статті представляють аспекти сучасного розвитку позашкільної освіти. Актуалізовано роль позашкільної освіти як інституту виховання, зміст якого має бути спрямований на становлення світогляду, виховання патріотичних почуттів, громадянських якостей особистості; коротко розкрито особливості сучасного змісту соціально-реабілітаційного напрямку позашкільної освіти.

Наведено приклад навчальної програми, яка має на меті підготовку лідерів учнівського самоврядування, розвиток творчого та соціального потенціалу учнів.

Ключові слова: позашкільна освіта, позашкільні навчальні заклади, соціально-реабілітаційний напрям.

У складних соціально-економічних і соціокультурних умовах розвитку України підвищується роль позашкільної освіти як соціального інституту, що створює оптимальні умови для соціального і творчого розвитку дітей та молоді, їх самореалізації, особистісного становлення. Заклади позашкільної освіти володіють унікальними можливостями щодо формування світогляду, системи цінностей особистості, патріотичних почуттів, залучаючи дітей та учнівську молодь до національної культури, історії, а також осмислення сучасних подій боротьби за незалежність України.

За даними Міністерства освіти і науки України¹, станом на 01.01.2016 року в системі освіти функціонує 1395 позашкільних навчальних закладів. У них навчається 1млн 231 тис. 644 дітей,

1 Інформаційний бюлетень “Позашкільні навчальні заклади МОН України” (станом на 01.01.2015 та 01.01.2016)